

UNIVERSITY
OF TURKU

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR	Mikko Oskari Leino, Aino Tiihonen
TITLE	Kosmopoliittiset kaupungit ja kotoperäiset pikkukunnat? Erot kuntalaisten ilmastohuolessa ja ilmastotoimia koskevissa asenteissa
YEAR	2023
URL	https://journal.fi/kosmopolis/article/view/130988
VERSION	Publisher's PDF
CITATION	Leino, M.O. & Tiihonen, A. (2023). Kosmopoliittiset kaupungit ja kotoperäiset pikkukunnat? Erot kuntalaisten ilmastohuolessa ja ilmastotoimia koskevissa asenteissa. <i>Kosmopolis</i> 53:3, 42–65. https://journal.fi/kosmopolis/article/view/130988
LICENSE	CC BY 4.0

Kosmopoliittiset kaupungit ja kotoperäiset pikkukunnat? Erot kuntalaisten ilmastohuolessa ja ilmastotoimia koskevilla asenteilla

Mikko Leino¹ & Aino Tiihonen²

Artikkeli selvittää, missä määrin asuinympäristö selittää yksilöllisiä eroja ilmastohuolessa ja ilmastotoimiin liittyvissä asenteissa Suomessa. Tutkimus on ilmastoasenteiden muotoutumisen suhteen kiinnostunut erityisesti asuinympäristöjen ominaispiirteiden vaikutuksista ihmisten näkemyksiin. Tutkimusaineistona käytetään syksyllä 2022 kerättyä kansalaisten ilmastoasenteita kartoittavaa valtakunnallista kyselytutkimusaineistoa (n=3 821), johon on yhdistetty kuntatason muuttujia. Aineiston vastaajat tulevat yhteensä 269 Suomen kunnasta. Tutkimuksen analyysi vahvistaa, että kuntien välisiä eroja ilmastohuolessa ja asenteissa ilmastotoimia kohtaan esiintyy. Tulosten perusteella kunnan demografia, erityisesti korkeasti koulutettujen osuus väestöstä, on yhteydessä koettuun ilmastohuoleen ja asenteisiin. Todennäköisin löytämämme selitys kuntakohtaisille eroille liittyy kahteen yhteen kietoutuneeseen prosessiin: samanmielisten muuttamiseen samoille alueille ja tästä seuraavaan asenteiden lujittumiseen. Tulosten valossa kunnilla on hyvin erilaiset valmiudet suunnitella ja toteuttaa responsiivisia ja tehokkaita mutta samalla kuntalaisten taholta oikeudenmukaiseksi miellettyjä ilmastotoimia.

Avainsanat: asenne, ilmastohuoli, ilmastotoimet, kunnat

Johdanto

Samalla kun ilmastonmuutoksen hillitsemisen kiireellisyys on tunnistettu yhä laajemmin, vaatimukset oikeudenmukaisesta siirtymisestä ilmaston kannalta kestävämpään yhteiskuntaan ovat lisääntyneet. Varsin usein oikeudenmukaisesta ilmastosiirtymästä keskusteltaessa viitataan kansainväliseen ja ylisukupolviseen oikeudenmukaisuuteen (esim. Caney 2014; Vanderheiden 2008), mikä on ongelman ja sen monien ratkaisujen globaalin luonteen takia perusteltua. Viimeaikainen tutkimus on myös antanut viitteitä siitä, että ilmastonmuutoksen kaltaisen globaalin kriisin vaikutukset ovat tunnistetusti jakautuneet epätasaisesti valtioiden välillä (ks. Sosa-Nunez & Atkins 2016). Tätä havaintoa peilaten on oletettavaa, että ilmastonmuutoksen ja siihen kytkeytyvien politiikkatoimien vaikutukset eivät myöskään kohdistu tasapuolisesti valtioiden sisällä. Siten ilmastonmuutokseen varautuminen sekä sen torjuminen edellyttävät kansallisia toimia, joiden suunnittelussa ja toteuttamisessa joudutaan pohtimaan sosiaalisen ja alueellisen oikeudenmukaisuuden kysymyksiä myös Suomen tasolla.

Kansainvälisen politiikan tutkimukselle on tavanomaista erottaa analyysivaiheessa eri tasot – yksilö, valtio ja järjestelmät – toisistaan, ja näin on myös ilmastonmuutoksesta puhuttaessa. Tämä artikkeli tarjoaa tästä perinteestä poikkeavan tarkastelutavan analysoimalla ilmastonmuutoksen kaltaisen globaalin ongelman ratkaisuedellytyksiä paikallisesta näkökul-

1 VTT, erikoistutkija, Turun yliopisto, <molein@utu.fi>

2 YTT, tutkijatohtori, Tampereen yliopisto & erikoistutkija, Turun yliopisto, <aino.tiihonen@tuni.fi>

masta. Erityisesti tutkimus tuottaa uutta tietoa suomalaisten ilmastonmuutosasenteista, niiden muotoutumisesta ja niiden alueellisista eroavaisuuksista.

Alueellisen eriarvoistumisen on usein oletettu vaikuttavan yksilöiden asenteisiin erilaisissa asiakysymyksissä ja siten korostavan erilaisiin asuinympäristöihin perustuvan yhteiskunnallisen ristiriitauttavuuden merkitystä (Leino 2022; ks. myös Moisio & Sirviö 2021). Suomessa, kuten muissakin Pohjoismaissa, sosioekonomisen vasemmisto–oikeisto-jakolinjan lisäksi toinen voimakas yhteiskunnallinen jakolinja on perinteisesti kulkenut kaupunkien ja harvaanasuttujen alueiden välillä. Esimerkiksi puolueiden kannatus vaihtelee ”Suomessa vahvasti sekä alueellisesti että asuinalueen tyyppin mukaan” (Suuronen ym. 2020, 268).

Yksi keskeinen asiakysymys, jonka suhteen asenteiden oletetaan usein olevan erilaisia eri puolilla maata, liittyy ilmastonmuutokseen suhtautumiseen, tarvittaviin ilmastotoimiin sekä niiden tehokkaaseen mutta samanaikaisesti oikeudenmukaiseen toteuttamiseen. Keskeisenä oletuksena on se, että pienissä kunnissa asuvat eivät välttämättä pidä ilmastonmuutosta yhtä suurena uhkana tai pidä samanlaisia ilmastotoimia toivottavina kuin suurissa kaupungeissa asuvat. Kuitenkin tämän kaltaiset oletukset tehdään paikoin ilman täsmällistä empiiristä näyttöä. Kun huomioidaan vielä perinteisesti voimakas ja Suomelle tyypillinen yhteiskunnallinen jakolinja kaupunkien ja harvaanasuttujen alueiden välillä, tutkimusta ilmastoasenteiden vaihtelusta asuinalueittain Suomen kontekstissa tarvitaan. Suomen näkökulmasta tarkasteltuna artikkeli avaa myös uudenlaisen näkökulman ilmastoasenteisiin ja ilmastotoimiin yhdistämällä Suomen sisäisen alueellisen ulottuvuuden ja kuntien heterogeenisyyden kansalaisten yhteiskunnallisiin asenteisiin keskittyvän tutkimusperinteen kanssa.

Tämän artikkelin tavoitteena on selvittää, missä määrin asuinympäristö selittää yksilöllisiä eroja ilmastohuolesta ja ilmastotoimiin liittyvissä asenteissa. Siten sen voidaan nähdä poikkeavan tavanomaisesta asuinalueeseen keskittyvästä ilmastohuolen ja -asenteiden analyysistä, joissa keskitytään eroihin suurten kaupunkien ja maaseudun välillä. Tässä tutkimuksessa huomio on kuntatasolla. Analyysi selvittää ensinnäkin missä määrin kansalaisten koettu ilmastohuoli ja ilmastotoimiin liittyvät asenteet eroavat kuntien välillä Suomessa. Toiseksi tutkimus pyrkii selittämään erojen esiintymistä ja löytämään alueellisiin ilmastoasenne-eroihin yhteydessä olevia asuinympäristön tunnuspiirteisiin liittyviä tekijöitä.

Koska ilmastonmuutos ei ole vain ympäristökysymys, tällaisen tutkimustiedon tuottaminen on tärkeää myös yhteiskuntarauhan ja ihmisten välisen solidaarisuuden näkökulmasta. Ilmastoasenteet ja ilmastonmuutos itsessään voivat mahdollisesti heijastella jo olemassa olevia eriarvoisuuden kuiluja sekä luoda uusia. Tällainen kehitys voi synnyttää konflikteja yhteiskuntaan ja vaarantaa yhteiskuntarauhaa. Ymmärtämällä ilmastonmuutosasenteita voimme ymmärtää paremmin sitä, miten eri väestöryhmät hahmottavat ilmastonmuutoksen vaikutukset sekä toimet sen torjumiseksi. Tämänkaltaisen ajattelu kiteytyy myös ilmastokansalaisuuden käsitteessä, jota tutkineet ovat korostaneet, että muuttamalla kansalaisten asenteita saadaan tehtyä kestävämpiä ja pitkäjänteisempiä ilmastotoimia kuin suoraan heidän käyttäytymistään rajaamalla (Dobson 2007).

Tämä artikkeli hyödyntää aineistona syksyllä 2022 kerättyä, sosiodemografisesti edustavaa kansallista kyselytutkimusaineistoa ”Kansalaisten ilmastonmuutosasenteet, ilmastohuoli

ja toimintahalukkuus” (Tiihonen ym. tulossa) (n=3 821). Aineistoon on lisätty jälkepäin Tilastokeskuksen keräämiä ja julkaisemia kuntatason perusindikaattoreita, jotka antavat tietoa kunnista ja tyypittelevät niitä. Tutkimus tuottaa uutta tietoa suomalaisten ilmastoasenteista 2020-luvulla sekä niiden alueellisista selittäjistä. Samalla se auttaa ymmärtämään, millä tavoin asuinympäristöt vaikuttavat ilmastotoimiin liittyviin käsityksiin. Artikkelin päätteeksi keskustelemme siitä, miten vaihtelevat asenteet osaltaan määrittävät kaupunkeja ja kuntia ilmastopoliittisina toimijoina sekä millaiset lähtökohdat erilaisilla alueilla on harjoittaa responsiivisia ja oikeudenmukaisia ilmastotoimia. Lisäksi artikkelin lopussa palaamme pohtimaan myös sitä, miten artikkelin tuottamaa yksilö- ja paikallistasolle asettuvaa tietoa voidaan mahdollisesti hyödyntää rauhan- ja konfliktintutkimuksen näkökulmasta.

Tutkimuksen tulokset vahvistavat, että Suomessa on 2020-luvulla havaittavissa eroja ilmastohuolessa ja ilmastotoimia koskevissa asenteissa kuntien välillä. Erityisesti kuvailevat tarkastelut indikoivat, että suurissa kaupungeissa asuva väestö on enemmän huolissaan ilmastomuutoksesta sekä suhtautuu ilmastomuutostoiimiin myönteisemmin kuin pienemmissä kunnissa asuvat. Toisaalta tulokset osoittavat, että vaikka edellä mainittuja trendejä kuntien välillä havaitaan, monien kuntatason tunnuspiirteiden yhteys siellä asuvien näkemyksiin ei ole yksiselitteinen. Toisin sanoen näyttäisi siltä, että yhtä lailla ilmastohuolen ja ilmastotoimiasenteiden osalta samanmieliset kunnat ovat monilta ominaispiirteiltään jokseenkin heterogeeninen joukko. Kuntien välisiä näkemuseroja näyttäisikin voimakkaimmin selittävän kuntien välinen muuttoliike ja kaupungistuminen. Näiden prosessien seurauksena tietyn maailmankatsomuksen ja arvot omaavat ihmiset muuttavat enemmissä määrin samoihin kuntiin, joissa samanmielisten kohtaamiset potentiaalisesti lujittavat näkemyksiä entisestään. Saatujen tulosten valossa on mielenkiintoista pohtia, miten erilaiset lähtökohdat kunnilla on toteuttaa hiilineutraaliuteen ja ilmastomuutoksen hillintään tähtääviä politiikkatoimia ympäri Suomea.

Ilmastohuoli ja ilmastoasenteet

Vaikka ilmastohuoli sekä ilmastotoimiin liittyvät asenteet liittyvätkin toisiinsa (ks. Akter ym. 2012; Drews & van der Bergh 2016; Meyer 2022), tässä tekstissä niitä tarkastellaan kahtena erillisenä käsitteenä. Ilmastohuoli voi kuvastaa samanaikaisesti monia erilaisia asioita. Yksilö, joka ei ole lainkaan huolissaan ilmastomuutoksesta, saattaa esimerkiksi olla kokonaan tietämätön aiheesta tai skeptinen sen todenperäisyydestä. Toisaalta hän voi myös uskoa, etteivät sen haitalliset vaikutukset ulotu hänen omaan elämäänsä. Kolmanneksi hän voi pitää ilmastomuutosta todellisena ilmiönä, uskoa sen vaikuttavan itseensä ainakin jollain tavoin mutta silti olla siitä vain vähän huolissaan, koska jotkin muut, vakavammilta tuntuvat ongelmat painavat hänen mieltään enemmän. Yksilön, jonka ilmastohuoli on puolestaan korkea, voidaan nähdä uskovan ilmiön todenperäisyyteen, hahmottavan sen vaikutuksia sekä myös korostavan siihen vastaamisen tärkeyttä ja kiireellisyyttä. (Drews & van der Bergh 2012; van der Linden 2017.)

Ilmastotoimiin liittyvillä asenteilla viittaamme puolestaan siihen, millä tavoin vastaaja suhtautuu sellaisiin toimenpiteisiin, joilla on tarkoitus torjua ilmastomuutosta. Ilmastotoi-

met voivat olla hyvin erilaisia. Toimet voivat viitata konkreettisiin, henkilökohtaisiin ratkaisuihin ja tekoihin, jotka tapahtuvat yksilön arjessa. Tällaisia voivat esimerkiksi olla valmius vähentää omaa kulutusta tai halu siirtää kulutusta vähemmän ympäristöä ja ilmastoa kuormittavia vaihtoehtoja suosivaksi. Osa ilmastotoimista on puolestaan politiikkatoimia, jotka voivat sijoittua mille tahansa hallinnon tasolle: paikallis-, alue-, valtio- tai jopa kansainväliselle tasolle. Usein nämä toimet sisältävät maksuja tai edellyttävät jostain asiasta luopumista ja kulutuksen vähentämistä, mutta toisaalta ne voivat sisältää myös merkittäviä investointeja tai houkuttimia ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi. Toimet voivat siis kohdella eri toimialoja, alueita tai ryhmien hyvin eriarvoisesti, ja siten niihin suhtautumisessa saattaa olla hyvin suuria ilmastotoimikohtaisia eroja.

Ilmastotoimiin suhtautumiseen vaikuttavat monet asiat. Ilmastohuoli on useimmiten keskeinen selittäjä siinä, pitääkö yksilö ilmastotoimia tarpeellisina tai toivottavina (Drews & van der Bergh 2016; Meyer 2022). On kuitenkin huomioitava, että korkeasta ilmastohuolesta huolimatta hän saattaa silti suhtautua skeptisesti ilmastotoimiin (Aker ym. 2012). Myönteisempään suhtautumiseen vaikuttavat myös muun muassa toimien koettu tehokkuus, vaikuttavuus, niiden hinta sekä luonne: yleisesti kansan oletetaan suosivan pehmeitä, vapaaehtoisuuteen ja kannustimiin perustuvia keinoja pakkoon ja rankaisuun keskittyvien toimien sijaan (ks. Bostrom ym. 2012; Drews & van der Bergh 2016).

Yksilöiden asenteet ”muotoutuvat ja muokkaantuvat erilaisten sosiaalisten ärsykkeiden vaikutuksesta jokapäiväisessä elämässä” (Leino 2022, 237), esimerkiksi havainnoimalla ympäristöä, kokemalla erilaisia asioita ja keskustelemalla muiden ihmisten kanssa. Ihmiset kokevat usein yhteenkuuluvuutta useaan sosiaaliseen ryhmään samanaikaisesti. Yhteenkuuluvuuden tunne on voinut synnyttää havaittu asenteiden samankaltaisuus jonkin tietyn ryhmän sisällä, mutta on huomionarvoista, että yhteenkuuluvuuden tunne tietyn ryhmän kanssa myös muokkaa siihen kuuluvien yksilöiden asenteita muodostamalla heuristiikkoja, joilla lähestytään täysin uutta asiankysymystä.

Myös poliitikkojen, tieteenharjoittajien ja median kehystyksillä on merkitystä asenteiden muotoutumisessa – etenkin jos muualta välittyvät viestit tukevat jo olemassa olevia ennakkotietoja ja -käsityksiä. Ilmastotoimiin suhtautumisen osalta on olemassa runsaasti tutkimusta siitä, että sosiaalinen ympäristö, ryhmäidentiteetit sekä viestit ja merkit vertaisilta ja eliitiltä vaikuttavat ihmisten käsityksiin ilmastotoimista (esim. Butts 2017; Drews & van der Bergh 2016; Kyselä ym. 2019; van der Linden 2017).

Yksilöllisiä eroja ilmastohuolesta sekä asenteissa ilmastotoimista voidaan pyrkiä selittämään ainakin kahden erillisen – muttei välttämättä toisiaan poissulkevan – selityksen kautta. Ensimmäinen näistä liittyy ihmisten identiteettiin. Kosmopoliittisuutta korostavan identiteetin mukaan maailma on keskinäisriippuvainen ja ihmisten kohtaamat ongelmat ovat sekä vaikutusten että ratkaisujen osalta globaaleja. Tämän kaltaisen identiteetin omaavien on havaittu olevan enemmän huolissaan ilmastomuutoksesta ja olevan avoimempia ilmastotoimille (Devine-Wright ym. 2015; Drews & van der Bergh 2016; Weko 2021). Liberaali arvomaailma, vasemmistolainen identifioituminen ja ”vihreä” ideologia yhdistetäänkin usein kunnianhimoisempiin ilmastotoimiin (ks. Fisher ym. 2022; Hornsey ym. 2016; Inglehart

1995; Kyselá ym. 2019; McCright ym. 2015). Nationalistisen, paikallisuutta korostavan identiteetin sekä konservatiivisten asenteiden on puolestaan havaittu olevan yhteydessä vähäisempään ilmastohuoleen sekä torjuvampaan suhtautumiseen ilmastoimia kohtaan (Devine-Wright ym. 2015; Fisher ym. 2022; Hornsey ym. 2016).

Toinen selitys alueellisiin vaihteluihin ilmastohuolessa sekä ilmastotoimiin liittyvissä asenteissa on kytköksissä taloudelliseen eriarvoisuuteen sekä suhdannevaihteluihin. Ilmastomuutoksen mieltäminen ”hyvien aikojen kriisiksi” onkin melko yleistä ja Maslow’n tarvehierarkiateorian huomioiden *a priori* loogista. Abraham Maslow (1954) esitti, että yksilöt voivat huolehtia ”korkeamman tason” tarpeista, kuten ilmastomuutoksen torjumisesta, vasta kun heidän perustason tarpeensa, kuten taloudellinen hyvinvointi ja vakaus, on turvattu. Yksinkertaistaen voidaan todeta, että huoli ilmastomuutoksesta kasvaa taloudellisten noususuhdanteiden aikana mutta vähenee silloin, kun taloudella menee heikommin. Lisäksi on syytä olettaa, että ilmastohuoli ja ilmastotoimien kannatus ovat vähäisempiä niiden kansalaisten keskuudessa, jotka ovat taloudellisesti mitattuna heikommassa asemassa tai joille ilmastotoimet tuottavat huomattavia kustannuksia.

Kuten identiteettiin perustuvan selityksen tapauksessa myös talouden suhdannevaihteluiden ja eriarvoisuuteen nojautuvan selityksen tueksi on olemassa tutkimustietoa. Esimerkiksi kasvavan työttömyyden on havaittu vähentävän ilmastomuutoksen aiheuttamaa huolta, samalla kun kansantuotteen kasvun vauhdittuminen puolestaan lisää huolta ilmastomuutoksesta (Brulle ym. 2012; Kahn & Kotchen 2011; Meyer 2022). Toisaalta on myös esitetty, että suhdannevaihteluiden ja ilmastomuutoshuolen välinen yhteys muotoutuu enemmän poliittikkojen ja median kehystyksistä kuin konkreettisista suhdanteista: mikäli eliitit korostavat julkisen talouden heikkoa tilaa ja niukkuutta, tämä vähentää ihmisten ilmastohuolta ja halukkuutta kunnianhimoiselle ilmastopolitiikalle riippumatta siitä, mikä talouden suhdanne todellisuudessa on (Mildenberger & Leiserowitz 2017; ks. myös Brulle ym. 2012).

On myös havaittu, ettei taloudellisten tekijöiden vaikutus välttämättä ylety kaikkiin ihmisiin samalla tavalla. Sen sijaan ilmastohuoli vähenee erityisesti niiden joukossa, jotka ovat suhdannevaihteluille kaikkein alttiimpia: siis niiden, jotka kokevat toimeentulonsa olevan ilmeisessä vaarassa (Meyer 2022; ks. myös van der Linden 2017). Esimerkiksi Matthew E. Kahn ja Matthew J. Kotchen (2011) löytävät positiivisen yhteyden käytettävissä olevien tulojen sekä päästöjen sääntelypolitiikan tukemisen välillä. Samalla kuitenkin korkeampien tulojen ei ole havaittu yleisesti korreloivan ilmastohuolen kanssa (esim. Hornsey ym. 2016).

Asuinalueiden vaikutus ilmastohuoleen ja -asenteisiin

Tässä tutkimuksessa olemme ilmastoasenteiden muotoutumisen suhteen kiinnostuneita erityisesti asuin ympäristöjen ominaispiirteiden vaikutuksista ihmisten näkemyksiin. On tärkeää huomioida, että aiempi tutkimus asuin ympäristöjen vaikutuksista on keskittynyt pääosin suurten kaupunkien ja maaseudun välisten asenne-erojen tarkasteluun sekä selittämiseen (esim. Bonnie ym. 2020; Devine-Wright ym. 2015; Lehtonen ym. 2020; Reser ym. 2012). Kyseessä on siten yksinkertainen, paikoin keinotekoinen, jakolinja, joka ei välttämättä auta tunnistamaan asuin ympäristöjen moninaisuutta tai tarkastelemaan asuinalueiden ominaispiirteiden yhteyksiä koettuun ilmastohuoleen tai suhtautumiseen ilmastoimia kohtaan.

Kansainvälisissä tutkimuksissa asuinalueesta kumpuavia eroja yksilöiden ilmastoasenteissa on selitetty esimerkiksi sillä, että urbaanit kaupunkialueet ovat harvaanasuttuja maaseutuja avarakatseisempia, edistysmielisempiä ja varakkaampia (Arndt ym. 2020; Gimpel ym. 2020; De Vries 2018). Samoissa tutkimuksissa on juuri näistä syistä esitettykin sosiokulttuurisen jakolinjan ja erityisesti maahanmuuttoasenteiden noudattelevan tätä asuin ympäristöjen välille syntyvää jakolinjaa (De Vries 2018). Alueellisiin eroihin kytkeytyvän taloudellisen epätasa-arvon katsotaan kaikista merkittävimmin ylläpitävän asuinalueesta kumpuavia eroja yksilöiden yhteiskunnallisissa asenteissa. Paremmin taloudellisesti toimeentulevien, korkeasti koulutettujen sekä hyvin työllistyvien väestöryhmien tiedetään asuvan todennäköisimmin urbaaneissa kaupunkiympäristöissä (Gimpel ym. 2020). On myös esitetty osa erityisesti haja-asutusseuduilla asuvista saattaa kokea ilmasto- ja ympäristöpoliittiset toimet uhkakuvina omalle toimeentulolleen, aivan kuten maahanmuuton kohdalla (Fullerton 2011).

Nämä havainnot linkittyvät yllä käytyyn keskusteluun taloudellisesta eriarvoisuudesta ja suhdannevaihteluista pitkälti johtuviin eroihin yksilöiden ilmastoasenteissa ja -huolessa. Asuin ympäristöjen voidaan nähdä olevan – esimerkiksi koulun ja työpaikan ohella – osa sitä sosiaalista ympäristöä, jonka vaikutteille yksilö altistuu jokainen päivä. Alati voimistuva kaupungistuminen ja asuin ympäristöjen erilaistuminen merkitsee sitä, että ihmisten kotinsa lähipiirissä havaitsemat ja kohtaamat ärsykkeet ovat hyvin erilaisia asuin ympäristöstä riippuen (Leino 2022). Lisäksi voidaan olettaa, että alueellisesti määrittynyt informaatio ja eliittien paikalliset kehystykset vaikuttavat siihen, miten yksilö muodostaa käsityksiään ilmastonmuutoksesta ja siihen liittyvistä politiikkatoimista.

Suomessa aiempi tutkimus aiheesta on suhteellisen vähäistä – ja sekin on keskittynyt yksinomaan eroihin suurten kaupunkien ja maaseudun välillä. Välillisesti aihetta on toki sivuttu puoluevalintoja sekä arvoja ja asenteita analysoineissa tutkimuksissa, jotka ovat ottaneet huomioon analyyseissaan myös äänioikeutettujen asuinalueen tyypin (Suuronen ym. 2020; Westinen 2015). Näissä tutkimuksissa on havaittu esimerkiksi vihreiden kannatuksen olevan merkittävästi suurempaa suurissa kaupungeissa kuin maaseudun haja-asutusseuduilla, joilla vastaavasti keskusta on tavannut kerätä puolueena korkeimman kannatuksen. Vuoden 2023 eduskuntavaaleissa suurimman kannatukset näiltä alueilta keräsivät puolestaan perussuomalaiset. Trendit ovat pitkälti olleet selitettävissä perinteisillä yhteiskunnallisilla jakolinjoilla (myös Paloheimo 2008). Jos tarkastelun keskiöön otetaan puoluevalintojen sijaan arvot ja asenteet, ovat vihreät ja perussuomalaiset etenkin vuoden 2019 eduskuntavaalien jälkeen alkaneet selvästi erottua toistensa vastinpareina ilmastokysymyksissä (Suuronen ym. 2020).

Ilmastohuoleen liittyen asuinpaikalla on havaittu olevan merkitystä (Tiihonen ym. 2023). Samalla kun suurten kaupunkien asukkaat ovat enemmän huolissaan laajemmista ilmiöistä, kuten ilmastonmuutoksen globaaleista vaikutuksista ja luontokadosta, pienempien kuntien asukkaita huolestuttaa enemmän sään ääri-ilmiöiden lisääntyminen (Lehtonen ym. 2020). Sen sijaan esimerkiksi Jukka Sivonen (2022) on havainnut, että erot suhtautumisessa ilmastotoimiin kaupunkien ja maaseudun asukkaiden välillä ovat pieniä, lukuun ottamatta metsään liittyviä toimia. Samalla kuitenkin pienten kuntien asukkaat kokevat ilmastotoimista käytävän keskustelun useammin heitä syyllistäväksi kuin suurten kaupunkien asukkaat (Lehtonen ym. 2020).

Aiemman tutkimuksen vähäisestä määrästä huolimatta on syytä olettaa, että asuinalueet ovat erottamattomasti yhteydessä edellisessä alaluvussa kuvattuihin identiteettiin ja taloudellisiin tekijöihin perustuviin selityksiin. Käyttämällä maailmanlaajuisista kyselytutkimusta Patrick Devine-Wright, Jennifer Price ja Zoe Leviston (2015) ovat havainneet, että ihmisten identiteetit ovat keskimäärin erilaisia eri asuinympäristöissä. Esimerkiksi kansallisen ja paikallisen identiteetin korostaminen kosmopoliittisen ideologian sijaan on yleisempää maaseudulla kuin kaupungeissa, mikä johtaa vähäisempään ilmastoimien kannatukseen. Tästä syystä suurten kaupunkien väestön oletetaan lähtökohtaisesti kantavan enemmän huolta ilmastonmuutoksen vaikutuksista sekä suhtautuvan ilmastotoimiin myönteisemmin.

Kaupunkiväestön kosmopoliittisten näkemysten voidaan nähdä olevan seurausta ainakin kahdesta erillisestä prosessista. Ensimmäinen näistä liittyy kaupungistumiseen. Kaupungistumisessa on kyse paitsi väestön muutosta kohti kaupunkimaisempia asuinympäristöjä, myös sosiaalisesta, taloudellisesta ja poliittisesta rakennemuutoksesta. Kaupunkiin muutto houkuttaa kasvavissa määrin niitä väestönosia – nuoria, korkeasti koulutettuja tai korkeakoulutukseen hakeutuvia – jotka jo ennestään useammin omaavat kosmopoliittisemmän ajatusmaailman (Leino 2022). Edellä kuvatun perusteella muodostamme seuraavan hypoteesin:

H1: Kunnan koko ja demografia ovat yhteydessä kuntalaisten kokemaan ilmastohuoleen sekä asenteisiin ilmastotoimia kohtaan.

Toisaalta voidaan myös olettaa, että kaupungistuminen eriyttää poliittisia näkemyksiä ja voimistaa asuinalueeseen liittyvän poliittisen ristiriitaulottuvuuden merkitystä. Ensinnäkin kaupunkiin muuttava väestö on todennäköisesti keskimäärin näkemyksiltään erilaista kuin ihmiset, jotka päättävät asua muualla. Toiseksi asuinympäristö muokkaa siellä asuvien jo olemassa olevia asenteita, vahvistaa olemassa olevia käsityksiä sekä paikoin saattaa jopa kääntää mielipidevähemmistön enemmistön kannalle. (Pattie & Johnston 2000.) Vaikka kaupunkiympäristö onkin hyvin moninainen ja sen tarjoamat ärsykkeet vaihtelevia, voidaan olettaa siellä asuvan kohtaavan todennäköisemmin kosmopoliittisen maailmankatsomuksen omaavia kuin kansallista etua korostavia ihmisiä. Ihmisten sosiaaliset verkostot ovat usein homogeenisia. Toisin sanoen heillä on suuremmalla todennäköisyydellä puolisoinaan, perheenjäseninään, ystävinään, naapureinaan tai työtovereinaan itsensä kanssa monin tavoin samanlaisia ja samalla tavalla ajattelevia ihmisiä kuin täysin eri tavalla asioihin suhtautuvia. Ihmiset myös keskustelevat mieluiten asioista itsensä kanssa samankaltaisten, monesti samaa mieltä yhteiskunnallisista asioista olevien kanssa, joten samanmielisten kohtaamisen voidaan olettaa suosivan näissä asuinympäristöissä kosmopoliittista suhtautumista. Samalla täysin toisenlainen mielipideilmapiiri toimii samalla tavoin toisissa asuinympäristöissä. (Leino 2022.) Tästä johtuen oletamme:

H2: Kunnan yleinen asenneilmapiiri on yhteydessä siellä asuvien kokemaan ilmastohuoleen sekä heidän asenteisiinsa ilmastotoimia kohtaan.

Myös paikallisilla taloudellisilla olosuhteilla on oletettavasti merkitystä asukkaiden näkemyksiin. Erityisesti paikallinen matala työllisyys on laajalti yhdistetty maantieteellisesti määrittävään korostuneeseen tyytymättömyyteen valtaapitäviä kohtaan (Dijkstra ym. 2020),

mikä saattaa näyttäytyä populistisen, protektionistisen ja lyhytnäköisen politiikan kannatuksena, jossa kunnianhimoiselle ilmastopolitiikalle ei ole tilaa. Andrew G. Meyer (2022) toteaa, että nimenomaan paikallisen työttömyysasteen nousu on yhteydessä kielteisempään suhtautumiseen kunnianhimoisia ilmastotoimia kohtaan. Ylipäätään mikäli yhteisöä kohtaa taloudellinen epävarmuus tai kriisin uhka, ilmastotoimiin liittyvien asenteiden nähdään viilentyvän (Brulle ym. 2012). Yksilöiden voidaan siis olettaa olevan ainakin jossain määrin tietoisia oman asuinympäristönsä taloudellisesta tilanteesta – esimerkiksi vertaisten välillä käytävien keskusteluiden tai eliittien tarjoamien heuristiikkojen kautta – mikä voi muokata heidän asenteitaan.

Taloudellista elinvoimaisuutta ja hyvinvointia kuvaavien tunnuslukujen lisäksi myös elinkeinorakenteella saattaa olla merkitystä. Robert Bonnie, Emily P. Diamond ja Elizabeth Rowe (2020) ovat havainneet, että Yhdysvalloissa kaupungissa ja lähiöissä asuvat pitävät ilmasto- ja ympäristönsuojelupolitiikkaa tärkeämpänä kuin maaseudulla asuvat. Samalla ryhmien käsitykset politiikan sisällöstä ja tarpeellisista toimista vaihtelivat: maaseudulla oltiin esimerkiksi taipuvaisia ajattelemaan ilmastopolitiikan hyödyttävän kaupunkilaisia investointien muodossa, mutta tarjoavan maaseudulla vain vähän mahdollisuuksia ja enemmän rajoituksia. Australialaisiin vastaajiin keskittyvässä tutkimuksessa puolestaan huomattiin, että kaupunkilaiset olivat keskimäärin enemmän huolissaan ilmastonmuutoksesta ja kannattivat siihen liittyviä politiikkatoimia hieman enemmän kuin maaseudulla asuvat (Reser ym. 2012). Demografian tai samanmielisten kohtaamisen ja asenteiden lujittumisen lisäksi kaupunkien ja maaseudun välisissä näkemyseroissa saattaa siis olla kyse ilmasto- ja ympäristönsuojelupolitiikan epäsymmetrisistä vaikutuksista erilaisiin elinkeinoihin: samalla kun ne voivat tarjota yksille elinkeinoille uusia tuottomahdollisuuksia, toisille ne näyttäytyvät ennemmin maksuina kuin mahdollisuuksina. Siksi näkemysten voidaan olettaa olevan erilaisia erityisesti maatalousvaltaisilla alueilla. Kolmas oletuksemme on siis:

H3: Kunnan taloudellinen hyvinvointi ja elinkeinorakenne ovat yhteydessä kuntalaisten kokemaan ilmastobuoleen ja heidän asenteisiinsa ilmastotoimia kohtaan.

Aineisto ja muuttajat

Aineisto

Analyysi hyödyntää lokakuussa 2022 kerättyä valtakunnallista kansalaisten ilmastoasenteisiin keskittyvää kyselytutkimusaineistoa (n=3 803). Kyselytutkimuksessa kartoitettiin vastaajien ilmastonmuutoshuolta, toimintahalukkuutta ilmastonmuutoksen torjumiseksi, ilmastoasenteita, ilmastotietoa sekä monipuolisesti heidän yhteiskunnallista kiinnostumistaan. Aineisto edustaa sosiodemografisesti Suomessa asuvaa täysi-ikäistä väestöä, ja se on kerätty sähköisellä kyselylomakkeella. Aineistoon on laskettu painomuuttuja, joka painottaa yhdessä samanikäisesti vastaajan sukupuolta, ikää ja asuinalueita. Painomuuttujaa käytetään niissä tämän artikkelin tarkasteluissa, joissa kyselyaineisto on mukana. Kyselyn vastausprosentti oli 19,4. Kyselyn keräämisestä vastasi Taloustutkimus Oy, ja aineiston otoksena käytettiin Taloustutkimus Oy:n Internet-paneelia.

Kyselyyn vastanneet asuivat 269 kunnassa eri puolilla Suomea. Käytämme tätä koko aineistoa kuvailevassa analyysissämme. Kuitenkin myöhemmässä analyysissämme olemme kiinnostuneita kuntakohtaisten erojen selittämisestä, joten otamme siihen mukaan vain ne kunnat, joista on vähintään neljä vastaajaa. Vaikka tämä määrä ei missään nimessä ole riittävästi kuntakohtaisten asenteiden määrittämiseksi, voimme kuitenkin tällä aineistolla tehdä havaintoja asuin ympäristön ominaispiirteiden sekä riippuvien muuttujien välisestä yhteydestä. Lopullisessa aineistossamme on siten 3 497 vastaajaa, jotka ovat kotoisin 164 Suomen kunnasta.

Riippuvat muuttujat

Tässä tutkimuksessa käsittelemme kahta riippuvaa muuttujaa: ilmastohuolta sekä asenteita ilmastotoimia kohtaan. Analyysissämme ilmastohuolta mitataan kysymyksellä ”Kuinka huolestunut olet ilmastomuutoksesta?”. Kysymyksen alkuperäinen vastausasteikko on 5-luokkainen (1=En lainkaan huolestunut, 2=en kovin huolestunut, 3=jonkin verran huolestunut, 4=erittäin huolestunut ja 5=äärimmäisen huolestunut). Jatkoanalyyseissa muuttujan vastausasteikko on koodattu myös 0–1-asteikolle. Vastausvaihtoehdot sekä niiden jakauma on esitetty alla Taulukossa 1.

Taulukko 1. ”Kuinka huolestunut olet ilmastomuutoksesta?” (% vastaajista, n). Kaikki vastaajat.

En lainkaan huolestunut	8,3 (314)
En kovin huolestunut	19,2 (730)
Jonkin verran huolestunut	39,2 (1 491)
Erittäin huolestunut	25,9 (981)
Äärimmäisen huolestunut	7,5 (287)
Yhteensä	100,0 (3 803)

Ilmastotoimiin liittyviä asenteita kuvastaa analyysissä aineiston neljästä erillisestä väittämäästä rakennettu summamuuttuja. Muuttujaa kutsutaan tästä eteenpäin ”ilmastotoimiasenne-muuttujaksi”. Summamuuttujan neljä väittämää ovat:

- Haluan omalla toiminnallani hillitä ilmastomuutoksen seurauksia.
- Ilmastomuutoksen eteneminen on todellinen ja vakava uhka, joka vaatii poliittisilta päättäjiltä tehokkaita toimia.
- Suomen on tärkeä hillitä ilmastomuutosta.
- Suomen tulee vähentää fossiilisten polttoaineiden (esim. kivihiihi, öljy, maakaasu) kulutusta.

Kaikkien näiden neljän vastausasteikkona toimi kyselytutkimusaineistossa asteikko 1–5, jossa 1= ”täysin samaa mieltä” ja 5= ”täysin eri mieltä”. Lisäksi alkuperäisissä vastausvaihtoehdoissa vastaajille oli annettu kuudes vastausvaihtoehto: ”en osaa sanoa”. Se on kuitenkin koodattu pois kaikista väittämistä summamuuttujaa muodostettaessa. Neljän väittämän re-

liabiliteettikertoimen (Cronbachin alfa) arvo on 0,915, mikä viittaa siihen, että vastaukset näihin neljään kysymykseen korreloivat vahvasti keskenään. Näin ollen niiden yhdistäminen summamuuttujaksi on mielekästä. On tärkeää huomioida, että summamuuttujamme – kuten sen muodostavat neljä väittämää – käsittelevät ilmastotoimia varsin yleisellä tasolla. Sen avulla ei siis voida arvioida, minkälaisiin ilmastotoimiin suhtaudutaan myönteisemmin kuin toisiin, eikä tehdä vertailuja esimerkiksi eri aloihin kohdistuvien toimien tai ”keppien” ja ”porkkanoiden” välillä.

Jatkoanalyysia varten ilmastotoimiasenne-summamuuttuja on koodattu asteikolle 0–1, jossa 0 indikoi erittäin torjuvaa suhtautumista ilmastonmuutostoiimiin ja 1 vastaavasti indikoi erittäin myönteistä suhtautumista. Tämän 0–1 välillä arvoja saavan muuttujan keskiarvo koko aineistossa on 0,670, keskihajonta 0,280 ja mediaani 0,750.

Riippumattomat muuttujat

Koska olemme tutkimuksessa kiinnostuneita asuinympäristön ominaispiirteiden ja valitsemiemme riippuvien muuttujien yhteydestä, tärkeimmät riippumattomat muuttujat muodostuvat Tilastokeskuksen keräämistä kuntakohtaisista tunnusluvuista. Teoriaosuutemme perusteella olemme kiinnostuneita erityisesti kuntien demografiasta sekä niiden taloutta kuvaavista tunnusluvuista.

Koska asuinympäristön ”kosmopoliittisuutta” ei voida aineistollamme mitata suoraan, käytämme apunamme kunnan väestömäärää ja nuorten aikuisten sekä korkeasti koulutettujen osuutta väestöstä. Suomen kuntien väliset erot väestömäärässä ovat suuret, joten katsomme tarpeelliseksi koodata muuttujan kategoriseksi välille 1–16, jossa 1 tarkoittaa kunnan väestön olevan 1–19 999 henkeä, 2 tarkoittaa kunnan väestön olevan 20 000–39 999 henkeä ja niin edelleen. Suurin luokka 16 tarkoittaa kunnan väestön olevan yli 300 000 henkeä. Nuorten aikuisten eli 18–29-vuotiaiden osuus ja korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus on esitetty yksinkertaisesti prosenttilukuna. Katsomme, että näillä kuntakohtaisilla muuttujilla pystymme tavoittamaan sen, mikäli kunnan koko ja demografia ennustaisivat enemmän kosmopoliittisempaa suhtautumista kuin täysin vastakkaista suhtautumista.

Kunnan taloutta kuvaavien muuttujien osalta olemme valinneet työttömyysasteen, taloudellisen huoltosuhteen sekä maa-, metsä- ja kalataloudessa työskentelevien osuuden. Katsomme, että yhdessä nämä kolme kuntatason muuttujaa antavat kuvan kunnan taloudellisesta tilasta sekä kertovat mikäli maataloudella on merkittävä rooli kunnan elinkeinorakenteessa. Työttömyysaste ja maa-, metsä- ja kalataloudessa työskentelevien osuus on mitattu yksinkertaisena prosenttilukuna. Kunnan taloudellinen huoltosuhde kuvaa sitä, kuinka monta työtöntä ja työvoiman ulkopuolella olevaa on sataa työllistä kohden ja se vaihtelee välillä 96–243. Kuntatason riippuvat muuttujat on esitetty Taulukossa 2.

Kuntatason muuttujien lisäksi kontrolloimme selittävässä malleissa myös yksilötason muuttujien vaikutusta (ks. Taulukko 2). Analyysiin sisällyttämämme kontrollit ovat ikä, sukupuoli sekä korkein suoritettu koulutustaso. Kaikki nämä ovat merkittäviä yksilöllisten asenne-erojen selittäjiä useimmissa yhteiskunnallisissa kysymyksissä ja useimmiten tutkimuksiin sisällytettyjä kontrollimuuttujia (Smets & van Ham 2013). Lisäksi sisällyttämme malliin vastaajan omakohtaisen arvion siitä, mihin hän kokee sijoittuvan poliittista ideologiaa

Taulukko 2. Kuvailevia tarkasteluita kuntatason ja yksilötason riippumattomista muuttujista.

Muuttuja	Selite	(N)	Keski-arvo	Keski-hajonta	Min.	Max.
KUNTATASON MUUTTUJAT						
Kuntakoko	Kunnan koko väkiluvun mukaan	3 845	6,36	5,73	1	16
18–29-vuotiaiden osuus kunnassa (%)	Laskettu 18–29-vuotiaiden kuntalaisten osuus (%) koko kunnan ilmoitetusta asukasluvusta	3 844	13,95	4,66	4,30 (%)	21,90 (%)
Korkeasti koulutettujen osuus kunnassa (%)	Alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus (%) koko kunnan 15 vuotta täyttäneestä väestöstä	3 844	33,58	7,85	13,30	59,90
Työttömyysaste	Kunnan työttömyysaste (%) = työttömien prosenttiosuutena samankäisestä työvoimasta eli työllisistä ja työttömistä	3 845	10,52	2,39	1	18
Maa-, metsä- ja kalataloudessa työskentelevien osuus työssäkäyvistä (%)		3 844	3,01	4,28	0,0 (%)	29 (%)
Taloudellinen huoltosuhte	Lasketaan ilmoittamalla, kuinka monta työtöntä ja työvoiman ulkopuolella olevaa on sataa työllistä kohden	3 844	137,07	24,688	96	243
YKSILÖTASON MUUTTUJAT						
Sukupuoli	Vastaajan sukupuoli kyselyaineistossa (paneelitausta)	3 803	Naiset 51,4 (%) Miehet 48,6 (%)			
Ikä	Vastaajan ikä vuosina aineistonkeruuvuonna (2022)	3 803	49,36	16,92	18	84
Koulutus	Vastaajan korkein suorittama tutkinto tai kouluaste	3 747	Peruskoulu 6,0 (%) Lyhyt ammatillinen koulutus 13,1 (%) Toinen aste 34,1 (%) AMK 21,5 (%) Yliopisto 25,3 (%)			
Vasemmisto-oikeisto-samaistuminen	Vastaajan itsesijoittuminen janalla, jossa 0 tarkoittaa eniten vasemmalla ja 10 eniten oikealla.	3502	4,47	2,57	0	10

kuvaavalla vasemmisto–oikeisto-jakolinjalla. Muuttuja saa arvon 0–10, jossa pienempi arvo tarkoittaa enemmän vasemmalla, arvot jakauman keskellä poliittista keskustaa ja suuremmat arvot sijoittumista enemmän oikealle.

Kuntien väliset eroavaisuudet ilmastohuolessa ja ilmastoimiin kohdistuvissa asenteissa

Aloitamme analyysin tarkastelemalla, onko asuinympäristöjen välillä ylipäättään eroja koetussa ilmastohuolessa tai ilmastoimiin kohdistuvissa asenteissa. Tarkastelussa keskitymme eroihin kuntien välillä, ja otamme kuvailevissa tarkasteluissa huomioon myös ilmastohuolen ja ilmastotoimiin kohdistuvien asenteiden lisäksi kuntatason muuttujia. Taulukkoon 3 (s. 54) on koottu kahdeksan (8) eniten ja vähiten ilmastonmuutoksesta huolissaan olevaa kuntaa perustuen ilmastohuolta mittaavaan muuttujan keskiarvotarkasteluihin kunnittain. Kaikista

näistä kunnista on raportoituna myös kunnan asukkaiden keski-ikä, kunnan väestömäärä, 18–29-vuotiaiden osuus (%) kunnan väestöstä, työttömyysaste, maa-, metsä- ja kalataloudessa työskentelevien osuus (%) työssäkäyvistä, taloudellinen huoltosuhde sekä korkeasti koulutettujen osuus (%) kunnan asukkaista. Käytämme näitä samoja kuntatason muuttujia.

Vastaavasti Taulukossa 4 (s. 55) on esitetty kahdeksan (8) myönteisimmin ja torjuvimmin ilmastotoimiin suhtautuvaa kuntaa sekä samat kuntatason muuttujat kuin ilmastohuolen kohdalla. Ilmastotoimia koskevia asenteita mitataan tässä tarkastelussa ilmastotoimiasenne-muuttujalla, ja ilmastohuolen tapaan tämäkin vertailu perustuu keskiarvotarkasteluihin. Ilmastotoimiasenne-muuttujan asteikko on näissä tarkasteluissa 0–1, jossa 0 tarkoittaa erittäin torjuvaa suhtautumista ilmastotoimiin ja arvo 1 tarkoittaa vastaavasti erittäin myönteistä suhtautumista ilmastotoimiin.

Taulukkojen 3 ja 4 perusteella nähdään, että sekä koetussa ilmastohuolella että ilmastotoimiin suhtautumisessa esiintyy aineistossamme eroja kuntien välillä. Oletukset, joiden mukaan suhtautumisessa ilmastohuoleen on osittain kyse asuinpaikasta, vaikuttavat tätä löydöstä vasten perustelluilta. On kuitenkin huomioitava, että käyttämämme aineisto ei ole edustava otos kunkin kunnan asukkaista. Siispä aineiston – tai taulukkojen 3 ja 4 – perusteella ei tule vetää johtopäätöksiä, minkälaiset näkemykset ilmastomuutoksesta ovat eri kunnissa, esimerkiksi Lempäälässä tai Kajaanissa. Joidenkin kuntien osalta – erityisesti niiden, joista meillä on vain vähän vastaajia – emme voi sulkea pois sitä mahdollisuutta, että kuntakohtaiset tunnusluvut johtuvat sattumasta.

Voimme kuitenkin taulukkojen perusteella päätellä, että koko Suomi huomioiden kuntien välisiä eroja koetussa ilmastohuolella ja ilmastotoimiin suhtautumisessa on todennäköisesti olemassa. Taulukoista 3 ja 4 huomataan myös, että runsas ilmastohuoli ja myönteinen suhtautuminen ilmastotoimiin löydetään usean havainnon kohdalla samoista kunnista. Yhtä lailla vähäinen huoli ja torjuva suhtautuminen ilmastotoimiin näyttäisivät tämän kuvailevan kuntatason tarkastelun nojalla kulkevan jokseenkin käsi kädessä.

Pyrimme seuraavaksi selittämään näitä eroavaisuuksia kuvailevan tarkastelun avulla. Taulukosta 3 nähdään, että kolme kahdeksasta kunnasta, joissa ilmastohuoli on erityisen korkea, ovat suuria eteläisen Suomen kaupunkeja, joissa nuorten aikuisten sekä korkeasti koulutettujen osuus väestöstä on verrattain korkea. Pikainen vilkaisu muihin Suomen suuriin kaupunkeihin osoittaa, että keskimääräinen ilmastohuoli on maan keskiarvoa korkeampi viidessä muussa maamme kymmenestä väkirikkaimmista kunnasta (Jyväskylä 0,54; Kuopio 0,53; Oulu 0,53; Turku 0,56). Yhdessä se asettuu tasan keskiarvon kohdille ja vain kahdessa hieinan kansallisen keskitason alle. Mainittuja esimerkkitapauksia yhdistävät verrattain suuret nuorten aikuisten sekä korkeasti koulutettujen osuudet väestöstä ja se, että ne ovat merkittäviä opiskelijakaupunkeja. Neljä viidestä kunnasta, joissa ilmastohuoli on aineiston mukaan vähäistä, on puolestaan väestömäärältään pieniä ja niissä väestön ikärakenne sekä koulustausta poikkeavat suuremmista kunnista. Ylipäätään kuvaileva tarkastelu antaa ymmärtää, että korkeakoulutettujen osuus saattaa olla yhteydessä kunnan keskimääräiseen koettuun ilmastohuoleen. Sen sijaan taloudellisten tunnuslukujen kohdalla johtopäätöksiä on hyvin vaikeaa tehdä.

Taulukko 3. Kuvailevia kuntatason tarkasteluita kahdeksasta eniten ja vähiten ilmastonmuutoksesta huolissaan olevasta kunnasta. Kaikkien kuntien keskiarvo 0,52 (keskihajonta: 0,26).

	<i>k.a. (σ)</i>	Keski-ikä	Väestömäärä	18–29-vuotiaiden osuus (%)	Korkeasti koulutettujen osuus (%)	Työttömyysaste (%)	Maa-, metsä- ja kalataloudessa työskentelevien osuus (%)	Taloudellinen huoltosuhte
<i>Eniten ilmastonmuutoksesta huolissaan olevat kuntalaiset</i>								
Parainen (n=12)	0,63 (0,23)	47,3	15 086	9,0 (%)	35,5	6,2 (%)	3,2 (%)	138
Espoo (n=140)	0,61 (0,25)	39,0	297 132	15,2 (%)	47,7	9,0 (%)	0,1 (%)	112
Lempäälä (n=19)	0,59 (0,21)	39,3	24 164	10,4 (%)	38,9	6,6 (%)	1,1 (%)	119
Helsinki (n=410)	0,58 (0,27)	41,1	658 457	17,2 (%)	45,4	11,0 (%)	0,1 (%)	109
Laukaa (n=16)	0,58 (0,24)	41,5	18 788	8,0 (%)	28,8	10,1 (%)	2,9 (%)	147
Kerava (n=23)	0,58 (0,18)	41,2	37 232	14,0 (%)	31,6	11,2 (%)	0,2 (%)	122
Hattula (n=10)	0,58 (0,35)	44,4	9 405	9,2 (%)	31,9	7,3 (%)	2,5 (%)	128
Tampere (n=215)	0,57 (0,28)	41,1	244 223	21,9 (%)	38,7	11,1 (%)	0,3 (%)	121
<i>Vähiten ilmastonmuutoksesta huolissaan olevat kuntalaiset</i>								
Alavus (n=10)	0,25 (0,29)	46,4	11 197	10,0 (%)	20,1	7,1 (%)	8,8 (%)	166
Hämeenkyrö (n=10)	0,30 (0,23)	45,1	10 337	8,8 (%)	24,4	8,7 (%)	5,0 (%)	144
Masku (n=12)	0,35 (0,29)	41,8	9 612	8,3 (%)	33,6	5,2 (%)	2,3 (%)	112
Raisio (n=18)	0,38 (0,23)	44,2	24 810	11,7 (%)	30,9	7,3 (%)	0,4 (%)	124
Seinäjoki (n=28)	0,38 (0,23)	41,3	64 736	16,7 (%)	33,8	7,8 (%)	2,6 (%)	121
Lapua (n=13)	0,38 (0,22)	44,1	14 203	10,2 (%)	29,1	7,0 (%)	6,0 (%)	145
Kauhava (n=14)	0,39 (0,24)	47,6	15 312	9,4 (%)	23,9	7,5 (%)	11,8 (%)	155
Kokkola (n=19)	0,39 (0,24)	42,2	47 909	13,5 (%)	29,3	8,5 (%)	3,1 (%)	140

Taulukko 4. Kuvailevia kuntatason tarkasteluja kahdeksasta myönteisimmän ja torjuvimman ilmastotoimiin suhtautuvasta kunnasta. Kaikkien kuntien keskiarvo 0,67 (keskihajonta: 0,30).

	k.a. (σ)	Keski-ikä	Väestömäärä	18–29-vuotiaiden osuus (%)	Korkeasti koulutettujen osuus (%)	Työttömyysaste (%)	Maa-, metsä- ja kalataloudessa työskentelevien osuus (%)	Taloudellinen huoltosuhte
<i>Myönteisimmän ilmastotoimiin suhtautuvat kuntalaiset</i>								
Eura (n=19)	0,82 (0,20)	46,8	11 417	10,1 (%)	22,6	7,3 (%)	6,5 (%)	141
Lempäälä (n=19)	0,81 (0,24)	39,3	24 164	10,4 (%)	38,9	6,6 (%)	1,1 (%)	119
Parainen (n=12)	0,81 (0,20)	47,3	15 086	9,0 (%)	35,5	6,2 (%)	3,2 (%)	138
Laukaa (n=15)	0,78 (0,19)	41,5	18 788	8,0 (%)	28,8	10,1 (%)	2,9 (%)	147
Helsinki (n=449)	0,76 (0,27)	41,1	658 457	17,2 (%)	45,4	11,0 (%)	0,1 (%)	109
Espoo (n=137)	0,76 (0,27)	39,0	297 132	15,2 (%)	47,7	9,0 (%)	0,1 (%)	112
Raasepori (n=18)	0,75 (0,26)	47,0	27 484	10,1 (%)	30,1	10,5 (%)	10,7 (%)	143
Pieksämäki (n=46)	0,74 (0,25)	50,5	17 253	9,2 (%)	23,2	10,0 (%)	5,1 (%)	174
<i>Torjuvimman ilmastotoimiin suhtautuvat kuntalaiset</i>								
Alavus (n=10)	0,42 (0,37)	46,4	11 197	10,0 (%)	20,1	7,1 (%)	8,8 (%)	166
Jämsä (n=20)	0,48 (0,30)	50,0	19 767	9,2 (%)	23,8	14,3 (%)	3,7 (%)	177
Masku (n=12)	0,51 (0,33)	41,8	9 612	8,3 (%)	33,6	5,2 (%)	2,3 (%)	112
Raisio (n=17)	0,51 (0,30)	44,2	24 810	11,7 (%)	30,9	7,3 (%)	0,4 (%)	124
Hollola (n=17)	0,53 (0,30)	45,4	23 090	9,1 (%)	30,9	9,3 (%)	3,3 (%)	143
Kokkola (n=19)	0,53 (0,28)	42,2	47 909	13,5 (%)	29,3	8,5 (%)	3,1 (%)	140
Hämeenkyrö (n=10)	0,54 (0,34)	45,1	10 337	8,8 (%)	24,4	8,7 (%)	5,0 (%)	144
Kajaani (n=18)	0,55 (0,33)	43,8	36 493	14,8 (%)	30,5	10,6 (%)	2,2 (%)	145

Ilmastotoimiin suhtautumisen osalta havainnot ovat osittain samansuuntaisia. Jos tarkastelemme taulukoiden ulkopuolelta jälleen Suomen kymmentä väkiluvultaan suurinta kaupunkia huomaamme, että keskimääräinen asenne on myönteisempi kuudessa muussakin suuressa kunnassa (Espoo 0,76; Jyväskylä 0,71; Kuopio 0,71; Oulu 0,70; Tampere 0,73; Turku 0,74) – jälleen yhdessä kunnassa se asettuu tasan keskiarvon kohdille ja vain kahdessa hieman koko maan keskiarvon alle. Tämä kuvaileva, paikoin pintapuolinen analyysi näyttäisi antavan ainakin jonkin verran tukea hypoteesin H1 (”Kunnan koko ja demografia ovat yhteydessä kuntalaisten kokemaan ilmastohuoleen sekä asenteisiin ilmastotoimia kohtaan”) mukaiselle oletukselle. Toisaalta on todettava, että kuntien joukot kussakin taulukkojen kategorioista ovat hyvin monimuotoisia, eikä lineaarisia yhteyksiä voida tämän tyyppisen kuvailevan analyysin perusteella vetää – vaikka kuntakohtainen tarkastelu sinällään onkin mielenkiintoista.

Asuinympäristön ominaispiirteiden yhteys ilmastohuoleen ja ilmastotoimia koskeviin asenteisiin

Ensin selvitämme, missä määrin asuinympäristön ominaispiirteet vaikuttavat siellä asuvien ilmastohuoleen. Edeltävän kuvailevan tarkastelun pohjalta voidaan todeta, että ilmastohuolen tasossa on eroja kuntien välillä. Pelkkä kuvaileva tarkastelu ei kuitenkaan riitä selittämään asuinympäristön yhteyttä eroihin koetun ilmastohuolen eri asteissa. Siksi hyödynnämme monitasoregressiomallia selvittämään näitä yhteyksiä. Kahdella tasolla tapahtuvaa regressiomallia voidaan hyödyntää silloin, kun oletamme yksilöiden asenteiden olevan kerääntyneet jonkin tietyn joukon – tässä tapauksessa kunnan – mukaisesti. Se voidaan siis mieltää yksilön ja tämän ympäristön välisen vuorovaikutuksen mallintamiseksi (Hox 2010).

Hyödynnämme viittä regressiomallia, joiden tulokset on raportoitu Taulukossa 5 (s. 58). Aikaisemman tutkimuskirjallisuuden ja tämän artikkelin kuvailevan analyysin perusteella on syytä olettaa, että asuinympäristöllä on vaikutusta yksilöiden asenteisiin. Ensimmäinen malli, niin kutsuttu ”tyhjä malli”, tukee tätä oletusta. Tilastollisesti merkitsevä vakio osoittaa, että aineiston havainnot muodostavat kuntakohtaisia joukkoja. Kuitenkin on huomioitava, että kerääntyminen ei ole erityisen voimakasta, sillä noin kolme prosenttia vaihtelusta selittyy kuntien välisellä vaihtelulla (ks. Heck ym. 2013).

Mallissa 2 tarkastellaan yksilötason muuttujien yhteyttä ilmastohuoleen. Malliin on sisällytetty vastaajan ikä, sukupuoli sekä korkein suoritettu koulutustaso, jotka ovat kaikki merkittäviä yksilötason muuttujia asenne-erojen selittämisessä ylipäätään (Smets & van Ham 2013). Näistä huomaamme, ettei iän ja ilmastohuolen välillä ole tilastollisesti merkitsevää lineaarista yhteyttä. Naiset ovat useimmiten miehiä enemmän huolissaan ilmastomuutoksesta, minkä lisäksi korkeampi koulutustausta ja vasemmistolaisuus ovat yhteydessä korkeampaan ilmastohuoleen. Nämä havainnot ovat yhteneväisiä aiempien tutkimusten tulosten kanssa (esim. Fisher ym. 2022; Kyselá ym. 2019; Tiihonen ym. 2023; van der Linden 2017).

Malli 3 sisältää sekä demografiaan että kuntatalouteen liittyviä kuntatason muuttujia. Malli 3 kertoo, että korkeasti koulutettujen suurempi osuus kunnan väestöstä on yhteydessä yksilöiden korkeampaan ilmastohuoleen riippumatta heidän yksilöllisistä ominaisuuksistaan. Tämä havainto antaa osaltaan tukea hypoteesille H1. Kuitenkaan kunnan koon sekä nuor-

ten aikuisten osuuden ja yksilöiden ilmastohuolen välillä ei yhteyttä ole. Yksikään kunnan taloudellista todellisuutta kuvaavista muuttujista ei ole tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä yksilöiden koettuun ilmastohuoleen. Tämä havainto antaa aihetta epäillä hypoteesin H3 (”Kunnan taloudellinen hyvinvointi ja elinkeinorakenne ovat yhteydessä kuntalaisten kokemaan ilmastohuoleen ja heidän asenteisiinsa ilmastotoimia kohtaan”) paikkansa pitävyyttä.

Mallissa 4 olemme testanneet kunnan keskimääräisen ilmastohuolen yhteyttä siellä asuvien vastaajien yksilölliseen koettuun ilmastohuoleen. Yhteys on mallin mukaan tilastollisesti merkitsevä. Mikä tärkeintä, yhteyden voimakkuus ja merkitsevyys säilyy, vaikka lisäämme viimeiseen malliin keskeisimmät yksilötason kontrollimuuttujat. Tämä havainto antaa huomattavaa tukea hypoteesille H2 (”Kunnan yleinen asenneilmapiiri on yhteydessä siellä asuvien kokemaan ilmastohuoleen sekä heidän asenteisiinsa ilmastotoimia kohtaan”). Kokeilimme myös mallia, jossa oli mukana kunnan ilmastohuolen keskiarvon lisäksi kaikki malliin 3 sisällytetyt muuttujat. Tällöinkin tulos säilyi samana.

Taulukossa 6 (s. 59) on esitetty regressioanalyysin tulokset ilmastotoimiasenteita koskien. Mallit noudattelevat samaa kaavaa kuin ilmastohuolen analyysin kohdalla. ”Tyhjä” malli 1 osoittaa, että aineistosta on havaittavissa kuntakohtaisia joukkoja ja vähän yli neljä prosenttia ilmastotoimista kohdistuvista asenteista on selitettävissä tämän vaihtelun avulla. On huomioitava, että näiden asenteiden kohdallakaan kerääntyminen ei ylitä voimakkaan kerääntymisen rajana varsin usein pidettyä viiden prosentin selitystasetta (Heck ym. 2013).

Mallista 2 selviää, että yksilötason riippumattomien muuttujien osalta samat asiat ovat yhteydessä ilmastotoimia koskeviin asenteisiin kuin ilmastohuolen tapauksessa. On selvää, että ilmastoimien hyväksyttävyyttä arvioitaessa naiset suhtautuvat niihin miehiä myönteisemmin. Samoin korkeammalla koulutuksella ja itsensä mieltämisellä poliittiseen vasemmistoon on positiivinen yhteys ilmastotoimien hyväksyntään. Näiden muuttujien selitysvaiva säilyy myös malleissa 3 ja 5.

Mallista 3 selviää, että kunnan väestön koko ja nuorten aikuisten osuus eivät ole yhteydessä yksilöllisiin ilmastotoimiasenteisiin. Sen sijaan korkeakoulutetun väestön osuuden ja yksilöiden ilmastoasenteiden välillä on positiivinen yhteys. Hypoteesin H1 osalta löydökset ovat siis ristiriitaisia. Kuten ilmastohuolen tapauksessa, kunnan taloudellinen tilanne ei näytä olevan yhteydessä siellä asuvien ilmastoimien koskeviin asenteisiin. Hypoteesin H3 mukaisia oletuksia ei siis voida vahvistaa.

Tämänkin riippuvan muuttujan osalta kuntakohtaisten asenne-erojen todennäköisimmäksi selittäjäksi jää hypoteesi H2. Asenteiden kuntakohtainen keskiarvo on vahvasti yhteydessä asukkaiden näkemyksiin – silloinkin kun kontrolloimme yksilöllisten muuttujien vaikutusta samassa mallissa. Teimme jälleen myös ylimääräisen mallin, johon oli sisällytetty yhtä aikaa kaikki kuntatason muuttujat ja tässäkin tapauksessa tulokset pysyivät samoina. Tulos voidaan tulkita niin, että oli kyseessä sitten yksilön ominaisuuksiltaan millainen henkilö tahansa, hän on keskimääräiseltä asenteeltaan myönteisemmin ilmastotoimiin suhtautuvissa kunnissa todennäköisesti hieman sallivampi ilmastotoimiasenteiltaan kuin täysin samat ominaisuudet omaava henkilö toisessa kunnassa, jossa muut suhtautuvat asiaan päinvastaisella tavalla.

Taulukko 5. Monitasomalli; riippuva muuttuja: ilmastohuoli

	Malli 1		Malli 2		Malli 3		Malli 4		Malli 5	
	Kerroin	Keski- virhe ()	Kerroin	Keski- virhe ()	Kerroin	Keski- virhe ()	Kerroin	Keski- virhe ()	Kerroin	Keski- virhe ()
Kunnan koko					0,003	(0,002)				
Nuorten aikuisten osuus					-0,001	(0,002)				
Korkeasti koulutettujen osuus					0,005***	(0,002)				
Työttömyysaste					-0,004	(0,004)				
Taloudellinen huoltosuhte					0,000	(0,000)				
Maa-, metsä- ja kalatalou- dessa työskentelevien osuus					-0,001	(0,002)				
Kunnan ilmastohuoli (ka)							1,007***	(0,057)	0,769***	(0,061)
Ikä			0,000	(0,000)	0,001	(0,000)			0,001	(0,000)
Sukupuoli			-0,090***	(0,009)	-0,091***	(0,009)			-0,087***	(0,009)
Koulutustaso			0,035***	(0,003)	0,028***	(0,003)			0,025***	(0,003)
Vasemmisto-oikeisto			-0,036***	(0,002)	-0,036***	(0,002)			-0,033***	(0,002)
Vakio	0,035***	(0,009)	0,763***	(0,026)	0,522***	(0,084)	-0,004	0,030	0,142***	(0,040)
Havaintojen määrä (n)	3608		3608		3608		3608		3608	
Ryhmiä määrä (n)	164		164		164		164		164	

p-arvo ***<0,001, **<0,01, *<0,05

Taulukko 6. Monitasomalli; riippuva muuttuja: asenteet ilmastotoimia kohtaan

	Malli 1		Malli 2		Malli 3		Malli 4		Malli 5	
	Kerroin	Keski- virhe ()	Kerroin	Keski- virhe ()	Kerroin	Keski- virhe ()	Kerroin	Keski- virhe ()	Kerroin	Keski- virhe ()
Kunnan koko			0,001	(0,002)						
Nuorten aikuisten osuus			-0,002	(0,002)						
Korkeasti koulutettujen osuus			0,066***	(0,002)						
Työttömyysaste			0,000	(0,004)						
Taloudellinen huoltosuhte			0,000	(0,001)						
Maa-, metsä- ja kalataloudessa työskentelevien osuus			0,003	(0,003)						
Kunnan ilmastoasenne (ka)							1,029***	(0,06)	0,801***	(0,060)
Ikä			0,001	(0,000)	0,001***	(0,000)			0,001	(0,000)
Sukupuoli			-0,089***	(0,011)	-0,132***	(0,011)			-0,088***	(0,010)
Koulutustaso			0,054***	(0,004)	0,043***	(0,004)			0,04***	(0,000)
Vasemmisto-oikeisto			-0,044***	(0,002)	-0,044***	(0,002)			-0,041	(0,002)
Vakio	0,038***	(0,001)	0,663***	(0,031)	0,518***	(0,099)	-0,032	(0,04)	0,088***	(0,051)
Havaintojen määrä (n)	3497		3497		3497		3497		3497	
Ryhmiä määrä (n)	164		164		164		164		164	

p-arvo: ***<0.001, **<0.01, * <0.05

Johtopäätökset

Vaikka sekä ilmastohuoli että ilmastoimiin kohdistuvat asenteet ovat jo vuosia olleet laajan mielenkiinnon kohteena ja meillä on nykyään hyvin paljon tietoa näkemyseroja selittävästä seikoista (esim. van der Linden 2017), tutkijoilla ei ole vielääkään erityisen vahvaa kuvaa siitä, miten sosiaalinen ympäristö muokkaa yksilöiden ilmastokäsityksiä. Aiempi tutkimus on keskittynyt tarkastelemaan eroavaisuuksia kaupunkien ja maaseudun välillä (ks. Bonnie ym. 2020; Devine-Wright ym. 2015; Lehtonen ym. 2020; Reser ym. 2012). Vaikka suhtautumisessa onkin eroja, nämä tutkimukset eivät välttämättä yksiselitteisesti kerro, mistä erot johtuvat. Onko kyse vain kuntien erilaisista asukasrakenteissa vai vaikuttavatko asuinympäristöjen erilaiset ärsykkeet asukkaiden näkemyksiin? Tässä tutkimuksessa olemme pyrkineet tarkastelemaan sitä, millaisia eroavaisuuksia kuntien välillä on havaittavissa koetun ilmastohuolen tasossa ja vallitsevissa asenteissa ilmastotoimia kohtaan sekä sitä, mitkä kuntatason ominaispiirteet voisivat selittää näitä eroja.

Analyysimme kertoo, että kuntien välisiä eroja ilmastohuolessa ja -asenteissa esiintyy 2020-luvun Suomessa. Kuvaileva analyysimme antaa ymmärtää, että väestö suurissa kaupungeissa näyttäisi olevan ilmastomuutoksesta enemmän huolissaan kuin väestö pienemmissä kunnissa ja myös suhtautuvan ilmastoimiin keskimäärin sallivammin kuin väestö ylipäättään. Kuitenkin katsaus eniten ja vähiten ilmastomuutoksesta huolissaan oleviin kuntiin sekä ilmastotoimiin myönteisimmin ja torjuvimmin suhtautuviin kuntiin osoitti, että kaikki nämä joukot olivat tunnuspiirteiltään melko heterogeenisiä. Osaltaan tämä kertoo aineistomme rajoitteista, sillä kyselyaineisto ei ole aukottoman edustava kuntatasolla, eikä raportoitujen keskiarvojen perusteella voida lopulta vetää kuin suuntaa-antavia johtopäätöksiä. Toisaalta tämä havainto voidaan tulkita myös siten, että vaikka kuntien välisiä eroja todennäköisesti esiintyy, ne eivät ole niin huomattavia, että eri tavoin ilmastomuutokseen ja sen torjuntaan suhtautuvat kunnat muodostaisivat keskenään yhteneväisiä joukkoja.

Analyysimme perusteella kunnan demografia on joltain osin yhteydessä koettuun ilmastohuoleen ja asenteisiin. Niissä kunnissa, joissa korkeakoulutettujen osuus on verrattain suuri, vastaajat ovat sekä enemmän huolissaan ilmastomuutoksesta että suhtautuvat myönteisimmin ilmastotoimiin riippumatta heidän omasta koulutustaustastaan tai muista yksilöä kuvaavista muuttujista. Tästä huolimatta muiden kosmopoliittista maailmankatsomusta ennustavien kuntatason muuttujien, kuten korkean nuorten aikuisten osuuden tai kunnan koon, lineaarista yhteyttä kuntalaisten asenteisiin ei analyysimme perusteella voida tehdä.

Kunnan työllisyystilanteella, taloudellisella huoltosuhteella tai metsä-, kala- ja maatalousvaltaisuudella ei analyysimme mukaan ollut yhteyttä kuntien välisiin eroavaisuuksiin ilmastohuolessa tai -asenteissa. Paikallinen heikko taloudellinen tilanne tai matalampi työllisyys ei siis näytä olevan yhteydessä matalampaan ilmastohuoleen. Aino Tiihonen ja muut (2023) ovat havainneet, että yhteiskunnalliset kriisit, kuten Venäjän hyökkäyssota tai siitä seurannut energiakriisi eivät yleisesti vähennä ilmastohuolta, vaan ne voivat ennemmin saada kansalaiset näkemään alkuun erillisiltä tuntuvien kriisien väliset yhteydet entistä selkeämmin. Nämä havainnot haastavat näkemykset ilmastomuutoksesta ”hyvien aikojen kriisinä”.

Todennäköisin löytämämme selitys kuntien välisille eroille liittyy kahteen yhteen kietoutuneeseen prosessiin. Ensinnäkin ihmiset ovat hyvin valikoivia tehdessään asuinpaikkapäätöksiä. Tietyn tyyppiset ihmiset pitävät erityyppisiä asuinympäristöjä parempina kuin toisia ja – joko tiedostaen tai tiedostamattaan – he usein päätyvät asumaan kuntiin, joissa kasvava osuus muista muuttajista jakaa verrattain samanlaiset maailmankatsomukset ja asenteet. Esimerkiksi kaupungistumisen voidaan jossain määrin olettaa noudattelevan tätä logiikkaa. Kaupunkeihin hakeudutaan erityisesti opintojen, töiden sekä laajempien sosiaalisten verkostojen takia. Siksi suuriin kaupunkeihin muuttava väestö on oletettavasti monin tavoin erilaista kuin se väestönosa, joka valitsee asua pienemmissä kunnissa (Leino 2022). Toisaalta suurista kaupungeista muuttaa pienempiin niin kutsuttuihin ympäruskuntiin muun muassa lapsiperheitä, mikä muokkaa näiden kuntien asukasrakennetta ja vallitsevaa mielipideilmapiiriä.

Toinen prosessi liittyy asenteiden muokkaantumiseen ihmisten asuinympäristöissä. Oma asuinalue on vahva sosiaalisten ärsykkeiden lähde, joten asuinalueen yleisen asenneilmapiirin voidaan odottaa vaikuttavan siellä asuvien mielipiteisiin. Koska ensin mainittu prosessi kannustaa enemmissä määrin samankaltaisia ihmisiä asettumaan asumaan samoille alueille, voidaan olettaa tiettyjen näkemysten olevan ylliedustettuina tietyillä alueilla, samalla kun täysin toisenlaiset asenteet ovat hallitsevia toisaalla. Tämä yleinen asenneilmapiiri saattaa joissakin tapauksissa vahvistaa jo samanlaisia asenteita omaavien näkemyksiä tai joissain tapauksissa käännäyttää ideologista vähemmistöä enemmistön kannelle tai ainakin omaksumaan vaikutteita heidän ajattelustaan. (Pattie & Johnston 2000.) Tätä taustaa vasten ei ole välttämättä kovin yllättävää, että kuntien keskimääräisellä ilmastohuolella ja -asenteella on niin voimakas yhteys yksilöiden asenteisiin riippumatta näiden henkilökohtaisista ominaisuuksista.

Lopuksi on todettava, ettei aineistomme perusteella voida tehdä selkeitä päätelmiä siitä, kumpi yllä esitellyistä prosesseista on vahvemmin yhteydessä yksilöiden näkemyksiin. Kyse voi olla samanmielisten muuttoliikkeestä tiettyihin kuntiin tai kuntien sisäisestä asenteiden lujittumisesta tai molemmista. Poikkileikkausaineistomme ei sovellu tältä osin tarkkojen päätelmien tekoon. Lisäksi on mainittava, että tämän tyyppiset, niin kutsuttuun ”naapurustovaikutukseen” keskittyvät analyysit toteutetaan usein asuinalueiden välisellä vertailulla, ei kuntien välisiin eroavaisuuksiin keskittyvissä tutkimuksissa.

Tässä artikkelissa saadut tulokset antavatkin viitteitä siitä, että jatkossa olisi tärkeää tutkia asuinalueen vaikutusta yksilöiden ilmastonmuutosasenteisiin ja ilmastohuoleen kuntatasoa tarkemmalla asuinympäristön tyypittelyllä. Lisäksi tulisi tarkastella, miten muut yksilötason tekijät, kuten ammattiasema, tulotaso, sekä asuinympäristön piirteet, esimerkiksi taajama-aste tai bruttokansantuote, selittävät eroja ilmastoasenteissa. Aiheesta tehtävä tutkimus voisi pyrkiä tarkastelemaan hienojakoisemmin myös eroavaisuuksia suhtautumisessa erilaisiin ilmastotoimiin, esimerkiksi vertailemalla eri toimialoille kohdistuvien toimien hyväksyttävyyttä eri vastaajaryhmissä.

Näiden tulosten valossa on syytä pohtia, miten vaihtelevat asenteet osaltaan määrittävät kaupunkeja ja kuntia ilmastopoliittisina toimijoina. Etenkin julkisessa keskustelussa ja uutisoinnissa korostuu monesti näkökulma, jossa suurten kaupunkien ulkopuolinen Suomi asemoidaan taantuvaksi alueeksi – ja samalla myös homogeeniseksi alueeksi samankaltaisine

tunnusomaisine piirteineen ja asenteineen. Analyysimme kuitenkin osoittaa, että todellisuudessa suurten kaupunkien ulkopuolinen Suomi on ilmastonmuutokseen suhtautumisen osalta verrattain heterogeeninen alue.

Samalla monet taloudelliset ja väestölliset tunnusluvut kuitenkin paljastavat, että eriarvoisuudet eri alueiden ja kuntien välillä ovat Suomessa suuria (ks. Leino 2022; Moisio & Sirviö 2021). Ilmastonmuutoksen torjunta, hiilineutraaliustavoitteet ja vihreä siirtymä vaativat toimia, investointeja ja sitoutumista jokaiselta. Tulostemme perusteella suhtautuminen tämän tyyppisten politiikkatoimien toteuttamiseen vaihtelee. Erityisesti vaikuttaa siltä, että asenteet ovat todennäköisemmin torjuvampia suurten kaupunkien ulkopuolella – eli juuri siellä, missä myös mahdollisuudet kunnianhimoisempaan ilmastopolitiikkaan käytössä olevien resurssien ja valintamahdollisuuksien osalta ovat niukemmat ja investointien houkuttelemisen on todennäköisesti vaikeampaa.

Tämän artikkelin tuottama yksilö- ja paikallistason tutkimustieto avaa uudenlaisia näkökulmia myös rauhan- ja konfliktitutkimukseen tutkittaessa ilmastonmuutosta tai ilmastopolitiikkaa. Ensinnäkin yksilötason asenteiden muovautumisen ja poliittisten jakolinjojen kehittymisen ymmärtäminen on tärkeää, sillä globaaleissa kriiseissä on yhtä lailla kyse yksilöiden kokemista tilanteista (esim. Anderson 2010). Toisin sanoen rauhan- ja konfliktitutkimuksessa olisi tärkeää tunnistaa yksilöiden itsensä tärkeimmäksi nostamat turvallisuushuolet ja tällä tavoin myös moninaistaa ja päivittää turvallisuuden käsitettä (esim. Barnett ym. 2010) sekä ymmärtää yhteiskuntarauhaa arkisena ja dynaamisena ilmiönä.

Toiseksi tutkimuksemme tulokset kertovat osaltaan siitä, miten ilmastonmuutos, sen torjunta ja erilaiset eriarvoisuuden kysymykset linkittyvät toisiinsa (Sosa-Nunez & Atkins 2016). Samalla tavalla kuin eri ryhmien mahdollisuudet kohdata ilmastonmuutoksen vaikutukset vaihtelevat, myös ilmastotoimet saattavat näyttäytyä joillekin ryhmille ”tappiollisemmilta” kuin toisille. Tämä saattaa lisätä halukkuutta siirtää vastuuta ilmastonmuutoksen ratkaisusta muille, mikä hidastaa vaadittavien muutosten tekemistä eri politiikkanteon tasoilla ja vähentää sitoutumista jo sovittuihin asioihin. Tätä taustaa vasten voidaankin argumentoida, että globaalien ongelmien ratkaisu edellyttää synergistä muutosta myös yksilö- ja paikallistasoilla (Käppi ym. 2021). Ymmärtämällä yksityiskohtaisemmin yksilöiden asenteita yhteiskuntien sisällä voidaan saada uudenlaista ja tärkeää tietoa myös konfliktien ratkaisemisen tueksi globaalilla tasolla.

Tuloksemme perusteella kunnilla on hyvin erilaiset valmiudet suunnitella ja toteuttaa responsiivisia, tehokkaita ja ennen kaikkea kuntalaisten oikeudenmukaiseksi mieltämiä ilmastotoimia. Ilmastopolitiikalla on siis suuri potentiaali muodostua kysymykseksi, jossa toimien kannatus sekä tyytymättömyys niitä kohtaan alkavat määrittyä alueellisesti (ks. Dijkstra ym. 2020). Oikeudenmukaisen ilmastosiirtymän kannalta päätöksenteossa onkin ensin tärkeää tunnistaa alueiden erilaiset asemat ja tarpeet sekä asukkaiden vaihtelevat arvot ja asenteet. Sen jälkeen nämä tulee yhdistää oikeudenmukaisella tavalla määritelyihin ja mitoitettuihin tavoitteisiin – Suomen kansainvälistä ja ylisukupolvista vastuuta unohtamatta.

Lähteet

- Akter, Sonia, Jeffrey Bennett & Michael Ward (2012): "Climate change scepticism and public support for mitigation: Evidence from an Australian choice experiment". *Global Environmental Change*, 22(3), 736–745.
- Anderson, Royce (2004): "A definition of peace". *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 10(2), 101–116.
- Arndt, Christoph, Daphne Halikiopoulou & Christos Vrakopoulos (2020): "The centre-periphery divide and attitudes towards climate change measures among Western Europeans". *Environmental Politics*, 32(3), 381–406.
- Barnett, Jon, Richard A. Matthew & Karen L. O'Brien (2010): "Global environmental change and human security: An introduction". Teoksessa: R. A. Matthew (toim.) *Global environmental change and human security*. Cambridge: The MIT Press, 3–32.
- Bonnie, Robert, Emily P. Diamond & Elizabeth Rowe (2020): *Understanding rural attitudes toward the environment and conservation in America*. Durham: Duke University.
- Bostrom, Ann, Robert E. O'Connor, Gisela Böhm, Daniel Hanss, Otto Bodi, Frida Ekström, Pradipta Halder, Sven Jeschke, Brigit Mack, Mei Qu, Lynn Rosentrater, Anethe Sandve & Ingrid Sælensminde (2012): "Causal thinking and support for climate change policies: International survey findings". *Global Environmental Change*, 22(1), 210–222.
- Brulle, Robert, Jason Carmichael & Craig J. Jenkins (2012): "Shifting public opinion on climate change: An empirical assessment of factors influencing concern over climate change in the U.S., 2002–2010". *Climate Change*, 114, 169–188.
- Butts, Carter T. (2016): "Why I know but don't believe". *Science*, 354(6310), 286–287.
- Caney, Simon (2014): "Two kinds of climate justice: Avoiding harm and sharing burdens". *Journal of Political Philosophy*, 22(2), 125–149.
- Devine-Wright, Patrick, Jennifer Price & Zoe Leviston (2015): "My country or my planet? Exploring the influence of multiple place attachments and ideological beliefs upon climate change attitudes and opinions". *Global Environmental Change*, 30, 68–79.
- De Vries, Cathrine (2018): "The cosmopolitan-parochial divide: Changing patterns of party and electoral competition in Netherlands and beyond". *Journal of European Public Policy*, 25(1), 1541–1565.
- Dijkstra, Lewis, Hugo Poelman & Andrés Rodríguez-Pose (2020): "The geography of EU discontent". *Regional Studies*, 54(6), 737–753.
- Dobson, Andrew (2007): "Environmental citizenship: Towards sustainable development". *Sustainable Development*, 15(5), 276–285.
- Drews, Stefan & Jeroen van den Bergh (2016): "What explains public support for climate policies? A review of empirical and experimental studies". *Climate Policy*, 16(7), 855–876.
- Fisher, Stephen, John Kenny, Wouter Poortinga, Gisela Böhm & Linda Steg (2022): "The politicisation of climate change attitudes in Europe". *Electoral Studies*, 79, 102499.
- Fullerton, Don (2011): "Six distributional effects of environmental policy". *Risk Analysis*, 31(6), 923–929.
- Gimpel, James, Nathan Lovin, Bryant Moy & Andrew Reeves (2020): "The urban-rural gulf in American political behavior". *Political Behavior*, 42, 1343–1368.
- Heck, Ronald H., Scott L. Thomas & Lynn Tabata (2013): *Multilevel and longitudinal modeling with IBM SPSS*. New York: Routledge.
- Hornsey, Matthew, Emily Harris, Paul G. Bain & Kelly S. Fielding (2016): "Meta-analyses of the determinants and outcomes of belief in climate change". *Nature Climate Change*, 6, 622–626.
- Hox, Joop (2010): *Multilevel analysis: Techniques and applications*. New York: Routledge.
- Inglehart, Ronald (1995): "Public support for environmental protection: Objective problems and subjective values in 43 societies". *Political Science and Politics*, 28(1), 57–72.
- Kahn, Matthew E. & Matthew J. Kotchen (2011): "Business cycle effects on concern about climate change: The chilling effect of recession". *Climate Change Economics*, 2(3), 257–273.

- Kyselä Eva, Endre Tvinnereim & Elisabeth Ivarsflaten (2019): "Attitudes to public spending on environmental risk reduction: The role of temporal and spatial distance". *Environmental Sociology*, 5(4), 362–373.
- Käppi, Matleena, Silja Tuunanen, Annukka Näyhä & Janne S. Kotiaho (2021): "En minä mutta muut!": EMMI-ilmio kestävyysmurroksen esteenä". *Alue ja Ympäristö*, 50(2), 136–153.
- Lehtonen, Tommi, Mari K. Niemi, Annu Perälä, Ville Pitkänen & Jussi Westinen (2020): Ilmassa ristivetoa. Löytyykö yhteinen ymmärrys? Tutkimus kansalaisten, kuntapäätäjien ja suuryritysten johtajien ilmastoasenteista. Vaasan yliopisto, 21.2.2022. <https://www.uwasa.fi/fi/tutkimus/hankkeet/ilmassa-ristivetoa-loytyyko-yhteinen-ymmarrys>, 22.9.2023.
- Leino, Mikko (2022): "Asuinympäristöt erilaistuvat, yhteiskunta polarisoituu. Kuinka alueellinen eriarvoistuminen ja asuinalueiden eriytyminen edistävät yhteiskunnan kahtiajakautumista?". *Politiikka*, 64(3), 234–257.
- van der Linden, Sander (2017): "Determinants and measurement of climate change risk perception, worry, and concern". *Oxford Research Encyclopedia of Climate Science*. DOI: 10.1093/acrefore/9780190228620.013.318.
- Maslow, Abraham (1954): *Motivation and personality*. New York: Harper.
- McCright, Aaron M., Riley E. Dunlap & Sandra Marquart-Pyaat (2015): "Political ideology and views about climate change in the European Union". *Environmental Politics*, 25(2), 338–358.
- Meyer, Andrew G. (2022): "Do economic conditions affect climate change beliefs and support for climate action? Evidence from the US in the wake of the Great Recession". *Economic Enquiry*, 60(1), 64–86.
- Mildenberger, Matto & Anthony Leiserowitz (2017): "Public opinion on climate change: Is there an economy–environment tradeoff?". *Environmental Politics*, 26(5), 801–824.
- Moisio, Sami & Heikki Sirviö (2021): "Aluerakenne, alueellinen erivertaisuus ja Suomen aluekehitys". *Terra*, 133(3), 113–127.
- Paloheimo, Heikki (2008): "Ideologiat ja ristiriitaisuudet". Teoksessa: H. Paloheimo & T. Raunio (toim.) *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. Helsinki: WSOY, 27–60.
- Pattie, Charles & Ron Johnston (2000): "People who talk together, vote together: An exploration of contextual effects in Great Britain". *Annals of the Association of American Geographers*, 90(1), 41–66.
- Reser, Joseph, Graham Bradley, Ian Glendon, Michelle Ellul & Rochelle Callaghan (2012): *Public risk perception, understandings, and responses to climate change and natural disasters in Australia, 2010 and 2011*. Gold Coast: Griffith University.
- Sivonen, Jukka (2022): "Attitudes toward global and national climate policies in Finland – The significance of climate change risk perception and urban/rural-domicile". *GeoJournal*, 88, 2247–2262.
- Smets Kaat & Carolien van Ham (2013): "The embarrassment of riches? A meta-analysis of individual level research on voter turnout". *Electoral Studies*, 32(2), 344–359.
- Sosa-Nunez, Gustavo & Ed Atkins (2016): "Conclusions – Looking beyond International Relations". Teoksessa: G. Sosa-Nunez & E. Atkins (toim.) *Climate change and International Relations*. Bristol: E-International Relations Publishing, 226–233.
- Suuronen, Aleks, Kimmo Grönlund & Rasmus Sirén (2020): "Puolueiden äänestäjät". Teoksessa: S. Borg, E. Kestilä-Kekkonen & H. Wass (toim.) *Politiikan ilmastonmuutos – Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Helsinki: Oikeusministeriö, 260–287.
- Tiihonen, Aino, Mikko Leino, Katariina Kulha & Maija Setälä (2023): *Suomalaisten ilmastonmuutosasenteet, ilmastohuoli ja toimintahalukkuus*. Turku: Turun yliopisto.
- Tiihonen, Aino, Sami Ahonen, Staffan Himmelroos, Katariina Kulha, Mikko Leino, Maija Setälä & Jaana Sorvali (tulossa): *Kansalaisten ilmastonmuutosasenteet, ilmastohuoli ja toimintahalukkuus*. Kyselytutkimusaineisto.
- Vanderheiden, Steve (2008): *Atmospheric justice: A political theory of climate change*. Oxford: Oxford University Press.
- Weko, Silvia (2021): "Communitarians, cosmopolitans, and climate change: Why identity matters for EU climate and energy policy". *Journal of European Public Policy*, 29(9), 1072–1091.
- Westinen, Jussi (2015): *Cleavages in contemporary Finland*. Väitöskirja. Turku: Åbo Akademi University Press.

Cosmopolitan Cities and Indigenous Small Towns? Differences in Residents' Climate Concern and Attitudes Regarding Climate Action in Finnish Municipalities.

This article explores to what extent living environments explain differences in individuals' climate change related concern and attitudes towards climate policies in Finland. The data used in the article is the national survey data collected in the fall of 2022 to map citizens' climate attitudes (n=3,821), merged with a set of municipal-level variables. The data covers a total of 269 Finnish municipalities. Analysis shows that there are differences between municipalities in levels of climate concern and attitudes towards climate policies. Based on the results, the demography of the municipality, especially its level of education, is connected to individual views. However, the most likely explanation we found for the differences lies in two intertwined processes: the migration of people with like-minded attitudes to the same areas and the subsequent in-group consolidation of attitudes. In light of the results, the municipalities have differing capabilities to plan and implement responsive, efficient and just climate measures.

Keywords: attitudes, climate action, climate concern, municipalities